

КЗ ЛОР «Львівська обласна бібліотека для дітей»

«Галицька Баттерфляй»
*методико-бібліографічний покажчик
до 150-річчя з дня народження
Соломії Крушельницької*

Львів 2022

Галицька Баттерфляй : методико-бібліографічний показчик до 150-річчя від дня народження Соломії Крушельницької / КЗ ЛОР «Львівська обласна бібліотека для дітей» ; метод. супровід Л. С. Сташко ; бібліогр. і верстка О. О. Сачинської ; відп. за випуск Л. А. Лугова. – Львів, 2022. – 20 с.

Методико-бібліографічний показчик «Галицька Баттерфляй» присвячений 150-річчю від дня народження Соломії Крушельницької (1872-1952) - видатної оперної співачки, педагога.

Пропонуємо вашій увазі короткий біографічний нарис життя і творчості Соломії Крушельницької, сценарій моноспектаклю «Соломія Крушельницька» (з досвіду роботи Львівської обласної бібліотеки для дітей), також світлини книжкової виставки, яка експонувалася у бібліотеці до ювілею всевітньо відомої співачки.

Матеріал буде хорошим і цікавим доповненням, творчою підказкою у професійній діяльності як молодим спеціалістам, так і досвідченим бібліотекарям. Скористайтеся досвідом Львівської обласної бібліотеки для дітей та шукайте власний метод емоційної терапії.

Методичний супровід підготувала: Л. С. Сташко
Сценарій моноспектаклю Ю. В. Карагаєва
Бібліографія і верстка: О. О. Сачинська
Відповідальна за випуск: Л. А. Лугова

23 вересня 2022 року святкуємо 150-літній ювілей Соломії Крушельницької.

Соломія Крушельницька народилася 23 вересня 1872 року в с. Білявинці (нині – Буचाцький район Тернопільської області) в сім'ї греко-католицького священника отця Амвросія Крушельницького. Родина походила зі шляхетного і старовинного українського роду Крушельницьких гербу Сас. Батько Соломії сам захоплювався музикою, також навчав своїх дітей нотної грамоти, організував домашній хор, тож дівчина почала співати уже з юних літ.

Навчалася в Тернопільській школі товариства «Приятелі музики». Основи музичної підготовки отримала в Тернопільській класичній гімназії, а далі музичну освіту продовжувала здобувати у професора В. Вшелячинського. Її перший публічний виступ відбувся під час Шевченківських вечорниць у Тернополі в 1883 році.

У 1891 році Соломія Крушельницька вступила до консерваторії Галицького музичного товариства. А 1893 року італійська співачка Джемма Беллінчоні, яка гастролювала у Львові, вмовила Соломію продовжити навчання в Мілані.

Коли у 1895 році Соломія відвідала Галичину з гастролями, вона вже була знаменитою: в Кракові публіка, випрягши коней, тягла її карету сама. Того ж року Соломія виступила перед родиною Миколи II у Скерневіце під Варшавою. На запитання царя, якою мовою вона співала, гордо відповіла: «українською!».

У 1903 році Соломія Крушельницька придбала будинок у Львові (тепер – вулиця Соломії Крушельницької, 23).

Сьогодні тут діє музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької.

Апогей її слави припав на перше десятиліття ХХ століття, коли вона виступала на всіх провідних оперних сценах світу, і не лише в Італії, Німеччині та Санкт-Петербурзі, а й в Алжирі, Бразилії, Чилі. Відзначаючи віртуозну гру та спів Соломії в прем'єрі «Саломея» Ріхарда Штрауса на сцені «Ла Скали» (1906), італійці викарбували золоту, срібну та бронзову медалі з профілем львів'янки.

Соломія виступала на сцені театру «Сан Карло» в Неаполі. У той час в Італії пробудився вулкан Везувій, через вулканічний попіл лікарі заборонили Соломії співати. Власник театру зазнав збитків і подав на Соломію до суду. Ці неприємні клопоти звели Соломію з мером міста Віареджо Чезаре Річчоні – знаменитим адвокатом. Суд Соломія виграла, а в 1910 році одружилася з Річчоні в Буенос-Айресі. Соломія замешкала у Віареджо, де придбала собі віллу.

Після Першої світової війни Соломія покинула оперну сцену. Зайнялася камерно-концертною діяльністю. Її сольний концерт в одному з найбільших концертних залів США «Мекка Аудіторіум» (1928) зібрав тисячі слухачів. Не забувала Соломія й про свою батьківщину: того ж року вона виступила у Львові, Коломиї, Станіславові, Тернополі.

Друга світова війна застала Соломію в Карпатах (с. Дубина), де вона відпочивала зі своїми галицькими родичами. Через війну Крушельницька змушена була залишилась у Львові. Працювала викладачем у Львівській консерваторії, потерпаючи через «різні прикрощі від радянської влади та колег по роботі». Почувалася самотньою. Намагалася повернутися у свою італійську домівку, проте НКВС їй відмовляли водночас і в виїзді, і в наданні радянського громадянства. Вона так і не дізналася, що її віллу у Віареджо пограбували місцеві мешканці під час війни, а згодом спиритні радянські

«разведчики» продали всю її нерухомість.

Радянське громадянство вона отримала у 1948 році, а 1952 року – звання професора.

Соломія Крушельницька померла 16 листопада 1952 року. Похована на Личаківському цвинтарі. На могилі Крушельницької (поле № 4) — юний Орфей з арфою у руці — символ музики, якій вона присвятила все своє життя. Автор надгробку – відома

українська скульпторка Теодозія Бриж.

У фондах музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові зберігається багато прижиттєвих пам'яток, які представляють постать славетної українки. Оригінальні фотографії Соломії Крушельницької у різних ролях, світлини, які презентують життя її родини і близьких, критичні дописи, давні нотні видання й архівні записи музичних творів у її виконанні – творять тло для вивчення і презентації мистецтва української примадонни.

Творче ставлення до роботи з книгою, пошуку нових, цікавих ідей пробуджує у бібліотекарів бажання шукати нові форми подання інформації користувачеві. Пропонуємо вашій увазі сценарій моноспектаклю з *досвіду роботи Львівської обласної бібліотеки для дітей.*

Соломія Крушельницька

(моноспектакль)

На початку вистави звучить українська народна пісня «Вівці мої, вівці» у виконанні Соломії Крушельницької.

Виходить виконавиця ролі Соломії Крушельницької.

I

Виконавиця. Двадцять третього вересня 1872 р. у селі Білявинці на Тернопільщині, у родині Амвросія та Теодори Крушельницьких народилася четверта дитина.

Із спогадів Олени Крушельницької–Охрімович: «Як нині пам'ятаю день, коли до нас в Білявинці приїхав дідуньо Василь Крушельницький, щоб охрестити й дати ім'я моїй на три роки молодшій сестричці (дідуньо сам давав імена усім своїм онукам). Соломією нарік новонароджену, бо так звалася його мати».

Коли Соломіїці виповнилося шість років, вона вперше сіла за фортепіано. Школу Соломія не відвідувала. У селі не було школи, а возити дітей до Тернополя чи тримати їх там родина не мала коштів. Тож дітей учив батько сам. Він мав лагідну вдачу, діти охоче вчилися.

II

Звучить арія Наталки Полтавки з однойменної опери Миколи Лисенка.

– Ото, пані Теодоро, не маєте ви твердості з дітьми. Та ваша

Солошка стала страшенно брутальною, - дорікала Теодорі Крушельницькій дружина місцевого дідича пані Голембовська.

– Чому?- здивувалася Теодора.

– Як це чому? Весь день гасас по селі з цим хлопським сином Влодком...

– Не маю підстави боронити...

– То дуже зле, що пані Теодора не бачить причини для заборони... І потім ці безконечні співи... На все село! Кільки то вона може співати? Мусить вивчитися на порядну господиню!.. До того ж вона така не гречна з моїм Генником... Кидає його заради

хлопського сина. Геник слізьми сходить кожного разу по одвідинах...

За вечерею Теодора не втримується:

– Солошко, дай мені спокій з тим Геником. Не наражай мене на неприємності з панею Голембовською. Перепроси Геника.

– Ні! – сказала, як відрізала, Соломія.

– Що «ні»? – перепитала мати.

– Ні! – ще твердіше відповіла Солошка.

– В усякому разі біганини по селі досить – сказала мати і вийшла з-за столу.

Біганина по селі припинилась, але вперта Соломія разом із вірним Влодком організували іншу забаву. Вирішили ставити «Наталку Полтавку». Соломія грала Наталку, а Влодко – Петра.

І ось настав день першої вистави.

Звучить пісня «Віють вітри, віють буйні» з «Наталки Полтавки».

На першому виступі Соломії Крушельницької був присутній Іван Франко. А Солошка забувши про глядачів, віддалася ролі. Так виспівувала, так виспівувала... Не тільки те, що потрібно було за роллю, але й ті пісні, які їй здавалося відповідали настроєві героїні. Через те вистава затяглася.

По концерту Крушельницькому сказали:

– А ви, пане, зверніть увагу на голос вашої дочки, гарні голосниці має.

Зі спогадів О. Крушельницької-Охрімович: «... Коли в Тернополі при товаристві «Бесіда» було організовано хор, нас із Соломією також взяли до нього, і ми завжди їздили на репетиції та концерти. Соломія часто виступала в аматорських театральних виставах товариства «Бесіда», в хорових концертах польського музичного товариства «Лютня»».

III

Звучить народна лірична пісня про кохання.

У 16 років Соломія була високою стрункою дівчиною з довгими руськими косами. Про заміжжя вона не думала.

Із спогадів О. Крушельницької-Охрімович: «Якось до нас у гості приїхав батьків товариш Гутковський із сином Зеноном. Він хотів одружити сина з кимось із нас. Молодому сподобалася Соломія, і він, знехтувавши мною, старшою, попросив руки Соломії.

Заручилися...».

Вона відчувала бажання грати для нього, співати. Розповідала про музику Баха, Бетховена...

– Послухайте Шопена... Мелодія – гірська вода, послухайте, як розсипається перлинно.

Зенон позіхав і кивав їй.

– А я вам Бах – і скажу, що волю шопу, а не Шопена... Як вийдете за мене заміж, то господарство не дозволить стільки часу грати і співати.

Із спогадів О. Крушельницької–Охрімович: «Після року по заручинах приїхав молодий. Призначили день весілля, розіслали запрошення. Та перед самим весіллям знову зайшла розмова про музику і спів. Наречений заявив: «Жінка не повинна займатися музикою, а тим більше виступати на концертах, у театрі. Це не підходить для неї...»

Коли він запитав Соломію, які замовляти шлюбні обручки, вона категорично відповіла «Ніяких!». Жених образився і поїхав додому, написавши листа: «Я бачу, що панна Соломія до мене не прихильна, а отже, справу закінчено...».

Весілля відмінили. Соломії неможливо було залишитися в селі. Вирішили, що брат Антін забере її до Львова, де вона поступить учитися до консерваторії.

Гроші? Ото біда! Грошей батько не має, але якщо позичити в банку? Можна. Тільки під солідну заставу. Гаразд. Під заставу піде хата. А що ж робити? Хто візьме на себе такий гріх – занапастити рідне дитя?

Восени 1890 року Соломія вже була у Львівській консерваторії.

IV

А навесні 1893 року, ще студенткою, вона дебютувала в опері Доніцетті «Фаворитка». Головну чоловічу партію виконував тенор Олександр Мишуга.

Дебют молодій співачки пройшов напрочуд вдало. Вона закінчує консерваторію з відзнакою. Батько зі слізьми на очах читав у дипломі: «Має всі дані, щоб стати окрасою навіть першорядної сцени. Її мецо – сопрано, освіта музична, сценічна постава заповідають їй в артистичному світі найкращу будучність».

Та Соломія прагнула вчитися далі, але тепер уже в Італії.

Із спогадів О. Крушельницької–Охрімович: «З допомогою

своєка Дашкевича батько дістав у банку позичку і восени Соломія разом з батьком їде до Мілану, де розпочинає науку співу у славнозвісного професора Фауста Креспі. Живе вона у матері видатної італійської співачки Джемми Балінчоні, з якою познайомилася у Львові і яка вмовила її їхати до Італії».

V

Ви повинні забути все, чого вас навчали інші вчителі і довіряти мені, - почала перший урок Фауста Креспі.

Спочатку ми навчимося дихати. Саме дихання надає голосу політність, а головне – невтомність. Прошу запам'ятати: тільки невтомність голосу є скарбом оперного співака. А тепер, давайте я вас прослухаю.

Після прослуховування Фауста Креспі лишилася задоволена. Тільки перепитала:

- Ви гадаєте у вас мецо–сопрано?
- Так.
- Ви граєте на фортепіано?
- Я маю освіту піаністки.
- Я забороняю вам грати...

Соломія дуже звикла до Мілану і міланців. Вона працює надзвичайно багато, навчаючись по шість годин тільки одного співу.

Та одного разу Фауста Креспі сказала:

– Дорога Меа, ви маєте лірико–драматичне сопрано, а не мецо–сопрано. Ви розумієте, що це значить?

Це була катастрофа. Треба було починати все спочатку. І Соломія змусила себе почати все спочатку.

Фауста Креспі захоплювалася Соломією як людиною. Вона вважала цю українську дівчину своєю кращою ученицею. Але вона ніколи не хвалила Соломію в очі. Єдине, що вона дозволить собі сказати: Меа, ви старанна учениця, ви ніколи не повторюєте зробленої помилки. Це дуже похвально, ви розумниця, Меа Крушельницька.

VI

Звучить арія Маргарити з опери А. Бойто «Мефістофель».

Наприкінці квітня 1894 року Соломія з'являється у Львові. Їй довелося перервати заняття з Креспі, підписати контракт із Львівським театром через те, що важко захворів брат Антін, а грошей на ліки не було. Єдина надія на Соломію, яка б заробила кілька

сотень за літо. Підтримала родину, бо Антін лежить у клініці, а за неї платити треба...

Наближалось відкриття сезону, репетиції в театрі тепер були щодня. Між тим глуха неприязнь до Соломії зростала. Після першої ж проби її давній учитель Валерій Висоцький роздратовано кинув:

– Що ви зробили зі своїм голосом? Вас неможливо слухати! – і вийшов із залу.

Бідолашна Соломія стільки вистраждала, переламала в собі страх, переучилася на лірико-драматичне сопрано, принаймні сподівалася на похвалу. І раптом – почути отаке! Це був справжній удар.

8 травня 1894 р. відбулося відкриття сезону.

Соломія Крушельницька виступила у ролі Маргарити в опері Гуно «Фауст». От що писав про цю постановку в своєму листі до Крушельницької Михайло Павлик: «...Співала взагалі добре, але ще треба школи і праці... Гретхен чудесно сміялася і прекрасно кланялася публіці, і я ті всі поклони грабував для себе, хоч Ви, мабуть, і не знали, що я тут... Вам, очевидно, нігде було показати свого співочого таланту, бо «Фауст» опера слабка і в обстановці Львівській виглядає на шопку. Все ж найсвітліша поява була Гретхен».

Між тим, здоров'я Антіна погіршується, псується стосунки Соломії з дирекцією театру. На одній з репетицій Мишуга відмовився співати з нею, сказавши, що її голос дратує його, що його нерви не витримують.

Соломія сама була на межі нервового зриву. Вправи і репетиції, репетиції і вправи. Все це забиравало чимало сил. А крім того: її обтяжували родинні борги, вона переймалася і опікувалася хворим братом, який був зруйнований фізично і психічно, не впізнавав рідних і потихенько згасав.

Але Соломія не зламалася, а змужніла: «... Я трохи іншою стала, як була перед роком. Я маю багато поводів, щоб все на світі ігнорувати, всьому не довіряти...».

Після львівських гастролей в листопаді цього ж 1894 року вона повертається до Мілану.

VII

На фоні ліричної мелодії:

*Я з тобою ані разу
за руку не взявся,
я тобою, як зорею,
з землі любувався.*

Присвячення Василя Стефаника Соломії Крушельницькій.

На початку своєї акторської кар'єри С. Крушельницька потрапляє до Кракова. Тут вона знайомиться з художником Іваном Трушем і письменником Василем Стефаником.

Ось гуляють вони вулицями Кракова. Хмариться. Збирається на дощ.

– Ви боїтеся дощу? – запитує Соломія.

– Я боюся тільки власного сумління і жінок.

– Жінок, але не співачок!

– Усі жінки сирени... Панна Соломія ще й чарівниця. Буде вам за ці чари...

Василь не відривав від неї погляду, і стільки ласки й болю було в тих очах...

А Краків носив на устах ім'я Соломії Крушельницької. Вона зробилася модною. На неї спеціально ходили, а хто не любив оперу, мусив йти, бо там співала «незрівнянна Соломея». За квитками були справжні битви, а черги такі, що, здавалося, розвалить театр. Її квартиру перетворили на справжній квітник.

Чимало молодих людей закохувалося у Соломію, багато хто й освідчувався. Соломія, як завжди, трималася приязно, та й годі. Лише Стефаникові вона присвячувала увесь вільний час. Вони ніколи не зрадять теплоти своїх стосунків...

По закінченні краківського сезону Соломія повертається до Італії. Останній вечір провела із Стефаником. Прощання було скоріш світлим, ніж сумним. Вони були молоді і сподівалися на швидку зустріч.

VIII

Звучить арія Гальки з однойменної опери Станіслава Монюшки.

У 1898 році Крушельницька стала примадонною Варшавської

опери. Вона була неперевершена в польських національних операх. Особливо в операх Монюшка. На свій бенефіс 13 березня Соломія обирає оперу Монюшка «Галька».

Якось, випадково, вона дізнається, що в притулку для престарілих живе перша виконавиця ролі Гальки – Валерія Ростковська. Вона провідує стареньку актрису. Запрошує її на виставу «Галька» і замовляє для неї ложу.

(Звучить фрагмент «Гальки»).

Зал переповнений.

Крушельницька так правдиво зобразила образ нещасної дівчини, що наприкінці першого акту на сцену посипалися дощем фіалки. Наприкінці спектаклю на сцені від квітів неможливо було поворухнутися.

Соломія взяла найбільший букет і передала його в ложу, де сиділа старенька актриса. Вітали двох Гальок: молоду Крушельницьку, стареньку – Ростковську. Соломія не забула Ростковської і після вистави організувала їй матеріальну допомогу.

ІХ

Звучить лірична мелодія. Тема В. Стефаніка.

Скінчивши сезон у Варшаві, Соломія, за традицією, виїжджає з концертами по Галичині. Вона задалегідь про це написала Стефаникові.

Вони зустрілися в Коломиї як друзі, що скучили одне за одним. Довго невимушено сміялися, говорили, та раптом, Стефанік узяв її руки в свої... схилив голову.

Соломія переживала духовне піднесення, вона відчувала себе закоханою. Після концерту, на честь співачки влаштували великий вечір. Соломія погодилася на це лиш тому, що концерт пройшов блискуче і що біля неї був Стефанік. На вечорі він сидів поруч, похмурий і невеселий. Соломія проголосила тост і поділилася своїм келихом шампанського зі Стефаніком. Стефанік мовчки випив шампанське, ще хвилину посидів, а потім вийшов.

Він не мав що відповісти Соломії, вони нагадували дві планети, орбіти яких ніколи не перетнуться.

Х

На початку ХХ століття родина Крушельницьких переїжджає до Львова. Купили дім на Францішканській. В будинку оселилася Соломія, її стара матір, яка після смерті старшого сина і чоловіка, дуже погано себе почувала.

Всі сімейні проблеми звалилися на плечі співачки. Вона підписує контракт з Львівським театром. Виступає на сцені нової Львівської опери. Але Соломія відчуває, що тут вона не зможе спокійно працювати. Ось уривок з її листа: «... Кажу Вам, хто хоче спокійно працювати, той мусить втекти за десяту границю... Скажу Вам правду, що скільки раз приїду в Галілею, то так страшно мені все, що там діється і робиться, разить і болить...». Потім, пригадавши свої поїздки, продовжує: «Люди тут живуть нормально, і мені здається, що і я не без глузду, а там, у нас, все чомусь, як у хворобі...».

Соломія влаштовує родинні справи. Останнім спектаклем вибирає Манюшкову «Гальку» і виїжджає зі Львова... Гадаючи, що назавжди.

XI

Звучить монолог Чіо-Чіо-Сан з опери Дж. Пуччіні «Мадам Баттерфляй».

Ніжна японочка з Нагасакі явилася Джакомо Пуччіні досить прозаїчно і несподівано. Змучений довгими пошуками сюжету для нової опери, композитор одного разу пішов до театру.

Там він вперше побачив п'єсу «Мадам Баттерфляй» і ця постановка стала для Пуччіні коханням з першого погляду і запалила в ньому святий вогонь творчості. Над оперою він працював кілька років.

Прем'єру призначили у театрі «Ла Скала» на 17 лютого 1904 року. Головні партії співали провідні артисти. Дж. Пуччіні чекав тріумфу. Але вдарив грім серед ясного неба! День прем'єри став найприкрішим днем у його житті. Опера провалилася повністю.

Композитор у розпачі. Хто врятує його барвистого метелика? Хто наповнить його життям? Тільки Соломія Крушельницька. Він пропонує партію Баттерфляй незрівнянній Со-

ломії. Співачка не одразу погодилася на запрошення Пуччіні. Вона вважала, що ця роль не зовсім відповідає її голосу. Але, пізні-

ше, все ж таки погодилася співати Баттерфляй.

Настав день прем'єри 28 травня 1904 року. «Батерфляй» мала або воскреснути, або зникнути назавжди з оперної сцени.

Сказати, що театр був переповнений - нічого не сказати. Люди стояли в проходах гальорки, у відчинених дверях партеру, чергували біля входу в театр, очікуючи неможливого випадку.

Так, глядачів було багато, але скільки серед них було друзів Пуччіні? Половина присутніх у залі були свідками провалу першої Баттерфляй». Вони з'явилися зовсім не для того, щоб вітати вже один раз освістаного ними композитора.

Звучить арія з опери «Чіо-Чіо-Сан».

Поява Соломії Крушельницької в ролі Баттерфляй була така несподівана, що в залі вмить запанувала тиша. Тиша заспокоїла глядача, дала співачці можливість заглибитися в роль і зачарувати зал. Публіка повірила їй!...

Після першої ж арії Баттерфляй вибухнули оплески... І зараз же припинилися – ніхто не хотів порушувати нав'язні чари. Безперечно. Це – успіх. Оперу врятовано. Крушельницька і Пуччіні виходили вклонятися на біс – 17 разів.

Повернувшись додому, щасливий композитор написав на своєму портреті: «Найпрекрасніший і найчарівніший Батерфляй. Джакомо Пуччіні. Торре дель Лаго, 1904».

Після сотої вистави Соломія сказала Пуччіні:

– Сто вечорів Баттерфляй... тепер годі!

І віддала йому свою вже освячену славою партитуру.

XII

Звучить вальс Шопена.

Успіхи успіхами, а обов'язки обов'язками, і Соломія майже кожного року верталася додому. Влаштувала родинні справи, складала візити близьким людям і давала концерти...

Найбільше з усіх родичів вона любила молодшу сестру Нусю, яка мала прекрасний голос, сценічні дані і котру Соломії хотілося вивчити на співачку.

Вона забрала її з собою до Італії... І раптом, сестра закохалася й вирішила покинути сцену.

– Ні, зіпсувати життя я тобі не дозволю! – сказала Соломія Нусі.

– Крім того, твій коханий одружений. Мусиш не забувати, що

в Італії з ним шлюбу ти не візьмеш, а жити тобі немає де...

– Я повернуся в Україну.

– Дуже добре! Ти пригадай, що на тебе там чекає! Ти розбиваєш сім'ю... Ти – моя сестра рідна, яка весь час була зі мною... І ти маєш надію, що тебе залишать в спокої.

Світ великий... Для тих, хто має батьківщину, а ми її не маємо! А твій коханий бідний, одружений і має двійко дітей!.. Ти не віриш? Що ж, ходімо, я маю намір дещо тобі показати.

Молодша сестра розгубилася і покірно пішла за Соломією. Вони сіли у фіакр. Їхали мовчки. Зійшли біля однієї з вілл. Соломія поводитися упевнено. Нуся холодно оцінювала кожний її жест. Щоб сестра не зробила, щоб не сказала, це вже не має значення. Свого рішення вона не перемінить... Кидає сцену і – все! І раптом... раптом їй видалося, що кров з усього тіла вибухнула, розриваючи чоло...

Там, на розі алеї стояв її милий і весело розмовляв про щось із двома прегарненькими дівчатками.

– Дивись, ото його діти. І він не вільний розпоряджатися своєю долею! Життя тільки починається з любові, а тримається на обов'язку...

Вони повернулися додому. Нуся мовчки піднялася до себе. Вона не виходила з кімнати цілий день. Вранці наступного дня Соломія зайшла до Нусеної кімнати. Дівчина лежала горілиць і очі її без усякого виразу дивилися в стелю. Викликали лікаря. Лікар визначив глибоку нервову депресію. Соломія не відходила од сестри, лікар казав, що загрози життю немає... Але найстрашніше було попереду.

Соломія запитала у лікаря:

– Чи то лікується, шановний?

– Спробуйте, треба віддати її до спеціальної клініки...

Це була катастрофа. Соломія почувалася повністю знищеною і спустошеною. Їй здавалося, що її душа і так вмерла тієї ж миті, коли вона збагнула: Нуся втратила розум і голос.

XIII

Звучить ноктюрн Шопена.

Соломія більше не могла терпіти самотності, яку вона досі якось не помічала. Залишивши Нусю в закладі для душевно хворих, вона вирішила виїхати на гастролі до Аргентини. В цю подорож вона запросила лише Чезаре Річчіоні.

Там, в Буенос-Айресі, вони і одружилися. Річчіоні був старший за Соломію на 12 років. Їй було – 38, а йому – 50. Вона оселяється з чоловіком у Віареджо і залишається, як їй здається, в Італії назавжди. Позаду був важкий і славетний шлях боротьби і перемог, майже 60 оперних партій, всесвітня слава, яка не полишала її і тепер.

XIV

Соломія Крушельницька з 20-х років ХХ ст. починає свій шлях по концертних залах світу як камерна співачка.

Ранньої осені 1928 р. Соломія з'являється у Львові, щоб проспівати своїм землякам нову програму своїх концертів.

Із спогадів Й. Дримайлика, акомпаніатора співачки: «До краю переповнений зал. Точно у визначеній годині на сцену виходить співачка. У чорній довгій сукні вона виглядає так велично! Як же вона вільно, природно і одночасно якимось урочисто вміє вести себе на сцені.

Сідаю за рояль і беру перші акорди. Поволі, ніби навмисне стримувані, оксамитові хвилі голосу Крушельницької заповнюють зал теплотою, сердечною мелодією».

У 1933 році Соломія приїде спеціально на шістдесятиріччя Василя Стефаника. Вони зустрілися як рідні. Змучений хворобою письменник всміхнувся до Соломії:

– А де то тая молодість наша, Солохо?

– У тому краю, де збивали ми собі хрест, на якому нас розпинає старість, - відповіла вона.

Вони бачилися востаннє. Незабаром і їй виповниться шістдесят, але вона ще співає. Рідко співаки так довго зберігають голос.

XV

У 1936 р. Соломія Крушельницька овдовіла. В Італії її дуже поважали і любили, але вона там була самотня, дітей не мала. Хотіла продати будинок у Львові, але не встигла цього зробити. Приїхавши до Львова у 1939 році, вимушена через прихід радянської армії залишитися тут назавжди...

З 1944 р. Соломія Амвросіївна Крушельницька – викладач Львівської консерваторії. Але то на правду, що немає пророка у рідній вітчизні.

Останні роки її життя були важкими. Одинока, переслідувана, знаменита співачка із світовим ім'ям була на межі вилучення із викладацького складу консерваторії. Від неї зажадали, щоб вона

представила документ, який би засвідчив те, що вона може викладати у Львівській консерваторії. Соломія здивувалася – вона виступала на кращих оперних сценах світу і жодного разу ніхто не питав у неї папірця.

Диплом шукали близько місяця. Він був знайдений в одному з архівів, у той самий день, коли у консерваторії вже засідала рада, на якій вирішували питання: чи допустити Соломію Крушельницьку до викладання. Вона піднялася на другий поверх, зайшла до зали, де сиділа комісія, і подала диплом з відзнакою. Її залишили в консерваторії.

XVI

Звучить мелодія Мирослава Скорика.

Свого часу Соломія Крушельницька була законодавицею моди. Замовляла в Парижі, у кращого кравця, сукні і сценічні костюми. Контракти з нею, співачкою світового рівня, коштували дуже дорого...

Чи уявляла вона, що на схилі літ буде жити бідно, самотньо, важко хворіти. За рік до смерті Соломії Крушельницькій було присвоєно почесне звання Заслуженого Діяча Мистецтв Української РСР. А 16 листопада 1952 року Соломія померла від раку горла.

Із спогадів колишнього учня Крушельницької Арсенія Котляревського: «У Львові осінь особливо гарна. Природа з ніжним сумом проводжала в останню путь славетну співачку. Навколо могили на Личаківському кладовищі зібралося багато людей... Я стояв неподалік серед заростей і з глибоким сумом думав про те, як багато радості принесла людям геніальна Соломія і якими нікчемними були наші турботи про неї в найважчі роки її життя...».

Автор сценарію Ю. В. Карагаєва.

Список використаної літератури:

Врублевська, В. Соломія Крушельницька : роман-біографія / В. Врублевська ; передм. О. Гончара. – Київ : Дніпро, 1986. – 358 с.

Соломія Крушельницька : В 2 ч. / уряд. М. Головащенко. – Київ : Музична Україна, 1978 – 1979. – 843 с.

Пилип'юк, В. Пієта в камені : фотоальбом про Личаківський цвинтар / В. Пилип'юк. – Львів : Світло й Тінь, 1995. - 175 с. : іл.

До **150-річного ювілею Соломії Крушельницької** у відділі обслуговування Львівської обласної бібліотеки для дітей експонувалася книжкова виставка, присвячена творчості відомої співачки.

Книги та статті про життя та творчість Соломії Крушельницької

- **Багряна, Анна.** Люня співає! : про оперну співачку Соломію Крушельницьку (1872-1952) : маленьким про великих / А. Багряна // Світ Дитини. – 2016. - № 6. – С. 4-5.
- **Білавич, Данута.** Таємниці Соломії Крушельницької / Д. Білавич // Локальна історія. – 2020. – № 8. – С. 30-35.
- **Врублевська, Валерія.** Соломія Крушельницька : роман-біограф. / В. Врублевська ; передм. О. Гончара ; худож. Я. М. Яковенко. – Київ : Дніпро, 1986. – 358 с. : фотоіл.
- **Гандзій, Олександр.** Чую в собі страх, багато вогню й енергії: Соломія Крушельницька 45 років жила і виступала за кордоном / О. Гандзій // Країна. – 2017. – № 36. – С. 47-50.
- **Герета, Ігор.** Музей Соломії Крушельницької : нарис-путівник / І. Герета ; худож. Ю. І. Соколов. – Львів : Камеяр, 1978. – 93 с.
- **Гумницька, Наталя.** Гордість нації - славетна Соломія Крушельницька : до переліку геніїв української і світової музичної культури належить ім'я Соломії Крушельницької - примадонни найпрестижніших оперних театрів світу кінця ХІХ-початку ХХ ст. / Н. Гумницька // Слово Просвіти. – 2017. – № 40. – С. 14.
- **Ірина Хомин про Карла Гаусса, Астрід Ліндгрєн, Нікколо Паганіні, Камілли Клодель, Ван Гога, Соломію Крушельницьку** / І. Хомин ; худож. Н. Дойчева. – Київ : Грані - Т, 2008. – 136 с. : іл. – (Життя видатних дітей).
- **Красножона, Світлана.** Дитячими стежками Соломії Крушельницької : географічне краєзнавство і туризм / С. Красножона // Географія та основи економіки в школі. – 2011. – № 11-12. – С. 23-25.
- **Максимюк, Степан.** З історії українського звукозапису та дискографії / С. Максимюк ; наук. ред. Р. Савицький, Ю.

Ясіновський ; НАН України. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів - Вашингтон : Видавництво Українського Католицького Університету, 2003. – 288 с. : іл. – (Історія української музики. Вип. 12).

- **Маркелова, Тамара.** Соломія Крушельницька - українська королева світової оперної сцени / Т. Маркелова // Жінка. – 2022. – № 3-9. – 58-59 с. : іл.
- **Нас єднає вишиванка :** Леся Українка вишивала вже п'ять років, Микола Лисенко одягав вишиванку на щодень, а Соломія Крушельницька найбільше любила "борщівки". Найцікавіше про вишиванки у видатних українських родинах // Експрес. – 2020. – № 21. – С. 19.
- **Національний діамант :** до 150-річчя від дня народження С. А. Крушельницької (1872-1952) // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2022. – № 3. – 83-94 : іл.
- **Оперний світ Соломії Крушельницької :** путівник по операх з репертуару співачки / Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької у Львові ; упоряд., пер. з пол., рос., італ., англ. М. Зубеляк ; передм. О. Козаренко ; пер. з іспан. Х. Іванькова ; літ. ред. Г. Тихобаєва. – Львів : Апріорі, 2018. – 181 с. : іл.
- **Скринченко, Володимир.** Життєві мандри Соломії / В. Скринченко // Слово Просвіти. – № 31. – 14 с. : фотогр.
- **Скринченко, Володимир.** Опера одісея Соломії Крушельницької / В. Скринченко // Слово Просвіти. – 2020. – № 3. – С. 10.
- **Скринченко, Володимир.** Опера Одісея Соломії Крушельницької / В. Скринченко // Всесвіт. – 2020. – № 3-6. – С. 238-243.
- **Содомора, Андрій.** Соломія Крушельницька : 140 років / А. Содомора // Галицька брама. – 2012. – № 7-9. – С. 1-36.
- **Соломія Крушельницька та світова музична культура :** статті та матеріали / Благод. фонд "Соломія" в Тернополі ;

муз.-мемор. музей С. Крушельницької у Львові ; Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка ; гол. ред. О. Смоляк. – Тернопіль : Астон, 2002. – 66 с.

- **Соломія Крушельницька. Міста і слава** / упоряд. Г. Тихобаєва, І. Криворучка. – Львів : Апріорі, 2009. – 167 с.
- **Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування.** У 2 ч. Ч. 2 : Матеріали, листування / уклад. М. Головащенко. – Київ : Музична Україна, 1979. – 437 с.
- **Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування.** У 2 ч. Ч. 1 : Спогади / уклад. М. Головащенко. – Київ : Музична Україна, 1978. - 399 с.
- **Соломія Крушельницька. Шляхами триумфів** / упоряд. П. Медведик, Р. Мисько-Пасічник. – Тернопіль : Джура, 2008. – 391 с. : фотогр.
- **Таровита, Ірина.** Літературно-музична композиція. Неперевершена Меа / І. Таровита // Українська мова та література. – 2013. – № 1-2. – С. 5-11.
- **Топська, Неллі.** Неперевершена. Соломія Крушельницька / Н. Топська. – Київ : ТОВ "КТБ Альфа", 2020. – 63 с.
- **Українки в історії** / за ред. В. Борисенко. – Київ : Либідь, 2004. – 326 с. : іл.
- **Чорновол, Ігор.** 100 видатних львів'ян / І. Чорновол. – Львів : Тріада плюс, 2009. – 448 с. : іл., фотогр. – (Львівська сотня).

Зміст

Біографічний нарис про Соломію Крушельницьку	1
Соломія Крушельницька (моноспектакль) (з досвіду роботи Львівської обласної бібліотеки для дітей)	4
Книжкова виставка «150. Соломія Крушельницька» (з досвіду роботи Львівської обласної бібліотеки для дітей)	16
Книги та статті про життя та творчість Соломії Крушельницької	18

Україна, 79008. м. Львів
вул. В. Винниченка, 1
тел.: абонемент – 235-87-46
інтернет-центр – 235-87-47
e-mail: biblioteka@lodb.org.ua
www.lodb.org.ua
e-mail: bibliograf@lodb.org.ua

